

valyla zakon pro mediacyu]. Web. 01 October 2019. <<https://www.rbc.ua/ukr/news/rada-odobrila-zakon-mediatsii-1551343257.html>>.

15. Sytiuk V. Mediation and legal perspectives of its development in Ukraine [Mediacya ta pravovi perspektyvy yiyi rozvytku v Ukrayini]. Web. 01 October 2019. <<https://radako.com.ua/news/mediacya-ta-pravovi-perspektivi-yiyi-rozvitku-v-ukrayini>>.

DOI: 10.5281/zenodo.3534860

УДК 351.82:620.92

*Музика Ю. Д., к.держ.упр., доц., ТНУ ім. В. І. Вернадського, м. Київ,
Гуйда О. Г., ТНУ ім. В. І. Вернадського, м. Київ*

Muzyka Y., Ph.D. in Public Administration, Senior Lecturer in the Department of economics, entrepreneurship and natural sciences, V.I. Vernadsky Taurida National University, Kyiv,

Guida O., Senior Lecturer in the Department of general engineering disciplines and thermal power engineering, V.I. Vernadsky Taurida National University, Kyiv

ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ

MAIN ELEMENTS OF UKRAINE'S ENERGY STRATEGY

В статті досліджено основні елементи реалізації енергетичної стратегії України. Проаналізовано рівень енергетичної безпеки України в сучасних умовах. Розглянуто основні причини недостатнього рівня енергетичної безпеки України. Доведено необхідність підвищення рівня енергоефективності та енергозбереження в усіх сферах суспільного життя. Запропоновано напрями реалізації державної політики енергоефективності та енергозбереження як необхідної передумови забезпечення енергетичної безпеки України.

Ключові слова: *державна політика, механізми реалізації державної політики, енергетична стратегія України, енергоефективності та енергозбереження, енергетична безпека, відновлювана енергетика.*

The article explores the main elements of the implementation of the energy strategy of Ukraine. The level of energy security of Ukraine in modern conditions is analyzed. The main reasons for the insufficient level of energy security of Ukraine are considered. The necessity of increasing the level of energy efficiency and energy saving in all spheres of public life is proved. The directions of implementing the state policy of

energy efficiency and energy saving as a necessary prerequisite for ensuring the energy security of Ukraine are proposed.

Keywords: *state policy, mechanisms of implementation of state policy, energy strategy of Ukraine, energy efficiency and energy saving, energy security, renewable energy.*

Постановка проблеми. Економічний потенціал будь-якої країни багато в чому залежить від стану її енергетичних ресурсів і умов їх використання. Серед світових проблем за останні роки однією із найважливіших є енергетична проблема. Для збалансованого економічного розвитку всіх країн світу людству не вистачає приблизно 5- 6 кратної кількості енергії по відношенню до нині виробляємої. Стає очевидним, що для економічного зростання необхідно форсовано розвивати використання відновлюваних джерел енергії та енергоефективність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями концептуальних засад забезпечення енергетичної безпеки країни, зокрема внаслідок реалізації державної політики енергоефективності та енергозбереження, займалися такі вчені: О. Веклич, С. Майстро [4], В. Бар'яхтар[5], С. Денисюк, Б. Додонов, А. Карпец, О. Оржель, М. Топалов, Н. Шлапак та інші. Однак чимало питань щодо визначення напрямів реалізації державної політики енергоефективності та енергозбереження як необхідної передумови забезпечення енергетичної безпеки України залишаються недостатньо дослідженими.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення напрямів реалізації державної політики енергоефективності та енергозбереження як необхідної передумови забезпечення енергетичної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. В Енергетичній стратегії України на період до 2035 року визначено, що: "... У світі відбуваються зміни у підходах до формування енергетичної політики держав: здійснюється перехід від застарілої моделі функціонування енергетичного сектору, в якому домінували великі виробники, викопне паливо, неефективні мережі, недосконала конкуренція на ринках природного газу, електроенергії, вугілля – до нової моделі, в якій створюється більш конкурентне середовище, вирівнюються можливості для розвитку й мінімізується домінування одного з видів виробництва енергії або джерел та/або шляхів постачання палива." [1].

Головною загрозою для енергетичної безпеки України на сучасному етапі є відсутність ринкових умов при необхідних значних обсягах капітальних інвестицій у галузь енергетики та в інші суміжні галузі внаслідок суттєвої зношеності основних фондів і застарілості використовуваних технологій. Актуальність проблеми переходу до ринкових умов додатково підсилюється обмеженістю державних коштів, зростанням боргової залежності України і відповідною обмеженістю можливостей витратити державні кошти на збиткові проекти, збитковість яких пов'язана з економічно необґрунтованими регульованими державою цінами та тарифами.

Незважаючи на те, що Україна достатньо забезпечена енергетичними ресурсами, вона вимушена закуповувати значні обсяги різних видів енергоресурсів за кордоном.

Україна перебуває в значній енергозалежності від Росії: на ринку нафтопродуктів України російське дизпаливо, зріджений газ та бітум займають понад 32 % . Тому заборона введена Росією у квітні 2019 р. на експорт нафти та нафтопродуктів в Україну, є серйозним викликом для нашої держави. Під повну заборону російського експорту потрапили нафта, ряд нафтопродуктів і зріджених вуглеводневих газів. Вугілля, бензин і дизпаливо з 1 червня 2019 р. російські компанії можуть поставляти в Україну тільки за спеціальним дозволом. Крім того, з окремим дозволом можна буде поставляти в Україну кам'яне вугілля, а також брикети, котуни та аналогічні види твердого палива з кам'яного вугілля.

За підсумками 2018 р., Укрнафта, яка видобуває 75 % української нафти, вперше за 12 років збільшила видобуток нафти – до 1,5 млн. т (для порівняння, у 1972 р. в Україні було видобуто 14,5 142 млн. т нафти) [2]. Однією з головних причин зниження видобутку нафти є те, що нові місцезнаходження не відкривалася, а старі вже вичерпали себе. Крім того, це недостатня сировинна база, розвитку якої в останні десятиліття також приділялося недостатньо уваги. Нафтопереробні підприємства не модернізувалися і закривалися, а нафтовидобуток істотно знизився. Тому у 2018 р. Україна імпортувала нафтової сировини понад 700 млн. т, на майже півмільярда доларів.

Недостатній рівень диверсифікації джерел постачання різних видів енергоносіїв є результатом інертності, яка властива перетворенням в енергетичному секторі України, що загрожує значними не тільки економічними збитками, а й стабільності функціонування енергетики країни. Це створює суттєві загрози не тільки енергетичній, а й національній безпеці України.

Енергетична стратегія України до 2035 р. (далі – ЕСУ) [1] передбачає три етапи її реалізації:

Реформування енергетичного сектору (до 2020 р.);

Оптимізація та інноваційний розвиток інфраструктури (до 2025 р.);

Забезпечення сталого розвитку (до 2035 р.).

Основними заявленими цілями ЕСУ були: лібералізація ринків, встановлення ефективного регулювання і, як наслідок, залучення інвесторів у енергетичний сектор економіки.

Підґрунтям для інвестицій мають бути реформи, демонополізація, прозорість і вдосконалення правових і регуляторних механізмів. Держава повинна мінімально інвестувати, але максимально сприяти формуванню стимулюючого інвестиційного клімату.

Головні передумови залучення інвестицій: верховенство права, адаптація до європейського енергетичного законодавства, деофшоризація економіки, впровадження стимулюючого регуляторного законодавства, еконо-

мічно обґрунтовані тарифи, проведення комунікаційної політики для заохочення входу на ринок стратегічних та фінансових інвесторів.

Частка прямих інвестицій з державного бюджету України у розвиток енергетичної інфраструктури не має перевищувати 5-10%, водночас прямі інвестиції з однієї країни не повинні сягати критичного рівня, що зумовлює потребу диверсифікації інвестицій.

Керуючись положеннями ЕСУ, Уряд України має підготувати рішення з визначення ролі органів виконавчої влади та їх дій на етапах підготовки та формування заходів з ефективного виробництва, трансформації, транспортування, переробки і споживання енергії; формування конкурентних і прозорих ринків електроенергії, природного газу, нафти, теплової енергії та вугілля.

Що ж ми отримали насправді? Ряд невідповідностей у самих стратегічних плануваннях, наприклад, одночасно заявлено про «прагнення залишатися одним із найбільших в континентальній Європі виробником вуглеводнів», «нарощення видобутку вуглеводнів» та «зменшення частки викопного палива в енергетичному балансі країни».

Також ЕСУ робить акцент на розвитку децентралізованої відновлюваної енергетики (наприклад, фотоелектричні системи та сонячні колектори на дахах житлових будинків тощо). Проте для того, щоб здобувати енергетичну незалежність та розвиток галузі, замало розвивати малі енергетичні об'єкти, оскільки вони не забезпечать достатню потужність та потреби в енергетиці, а також її стабільність, тим більше в короткостроковій перспективі. Робити ставку на такого роду децентралізацію варто на третьому етапі реалізації ЕСУ, коли основоположні та базові потреби вже є глобально реалізованими та задоволеними.

Не зовсім логічним є визначення в якості стратегічного завдання підготовки енергетичної системи України до масштабного оновлення потужностей аж після 2025 р. Необхідність та завдання із залучення інвестицій, розвиток у сферах відновлюваних джерел енергетики (ВДЕ) та інших напрямках уже зараз потребує значних модернізацій: залучення інвесторів, збільшення частку ВДЕ, стимулювання сектору одночасно із його модернізацією, а не після.

Окрім того, ЕСУ після 2025 р. передбачає значне збільшення ВДЕ (до 25%) від загального первинного постачання енергії, а ось шляхом чого повинні відбутися такі зміни, «залишається за лаштунками». На ділі після 2025 р. інтерес потенційних інвесторів до альтернативної енергетики може, навпаки, знизитися. Такі зміни можливі й через поступове зменшення «зеленого» тарифу, непередбачуваність економіки та законодавчих перспектив, довгий строк окупності об'єктів ВДЕ (особливо у вітровій енергетиці) – з урахуванням припинення дії «зеленого» тарифу після 2030 р., активного обговорення відміни «зеленого» тарифу та переходу на систему аукціонів у найближчому майбутньому. Фактично пік зацікавленості існує, і перспектива його збільшення після 2025 р. стоїть під питанням.

Окрім того, саме розвиток альтернативної енергетики в Україні: біоенергетики, видобутку і використання шахтного метану, вторинних енергетичних ресурсів, позабалансових покладів вуглеводнів, вітрової і сонячної енергії, теплової енергії доквілля, освоєння економічно доцільного гідропотенціалу малих річок дасть змогу істотно збільшити частку нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії у загальному балансі паливно-енергетичних ресурсів і забезпечити не тільки енергетичну, а й екологічну і національну безпеку України.

Якщо аналізувати плани та напрями діяльності, описані в Енергетичній стратегії України до 2035 р., то вона демонструє наявну антисистемність при здійсненні середньо- та довготермінового планування. Документом передбачені дуже узагальнені та короткі бачення діяльності держави в енергетичному секторі після 2020 р., хоча саме розуміння та визначення того, як розвивати інфраструктуру, а потім забезпечувати її стабільну роботу після модернізації та розвитку, повинні бути головними розділами.

З іншого боку, ЕСУ фіксує багато позитивних напрямків у діяльності держави щодо змін в енергетичному секторі. Попри всі заявлені збільшення та розширення відповідних потужностей сектору, Енергетична стратегія України передбачає значні заходи, спрямовані на охорону навколишнього природного середовища.

Серед таких заходів на загальнодержавному рівні передбачається створити основи для розбудови системи утилізації відходів паливно-енергетичного комплексу, а також стимулювати власників та потенційних споживачів до збільшення обсягів утилізації відходів. Багато уваги присвячено заходам для реалізації стратегічних цілей у сфері охорони довкілля, скорочення викидів від великих спалювальних установок, парникових газів та шляхів їх досягнення.

Ще одним важливим досягненням енергетичної стратегії є визначення важливості та підкреслення необхідності нарощування енергоефективності. Перевага надається реалізаціям програм енергоефективності, впровадженню нових стандартів, стимулюванню енергозбереження тощо, тобто фактичному зниженню споживання ресурсів та переходу на ощадливе ведення господарювання по відношенню до довкілля.

Досягнення Україною середнього значення енергоефективності для країн ЄС дасть змогу скоротити енергоспоживання на 27,1 млн т н. е., що становить приблизно 29,9 млрд куб. газу і перевищує в 1,5 рази імпорт Україною газу. По третині потенціалу енергозбереження зосереджено у промисловості та житловому секторі. Інша третина потенціалу енергозбереження припадає на сектор трансформації електроенергії на ТЕС і на сектор послуг – 22% та 11% відповідно [3].

Результативність державної політики енергоефективності та енергозбереження залежить, насамперед, від наявності соціально-економічної та екологічної привабливості впровадження відповідних заходів з енергоефек-

тивності, яка визначається не тільки рівнем цін і тарифів на енергію та енергоносії, але й досягненням соціального ефекту, вирішенням існуючих екологічних проблем, забезпеченням захисту навколишнього середовища.

Четвертого квітня 2018 р. Кабінет Міністрів України прийняв проект розпорядження про підписання договору з Європейською комісією (далі – ЄК) про фінансування Програми підтримки енергоефективності в Україні – EE4U терміном на сім років з метою фінансування ЄК заходів, спрямованих на сприяння підвищенню енергоефективності в житловому секторі України, зменшення викидів CO₂ і надання допомоги індивідуальним домогосподарствам або групам домогосподарств (ОСББ) в здійсненні інвестицій в енергоефективність своїх будинків на загальну суму 268 млн євро.

Висновки. Отже, на основі проведених досліджень можна стверджувати, що енергоефективність та енергозбереження – це чинники, які потребують всебічного врахування у державних програмах не тільки соціально-економічного розвитку України, а й пріоритетів національної безпеки загалом та енергетичної безпеки країни зокрема. Вказані вище зміни та напрями діяльності передбачені в основному в декларативному вигляді. Будемо сподіватися, що в майбутньому будуть прийняті відповідні детальні плани, заходи та нормативно-правові акти, які конкретизують заявлені вектори. Чи буде Енергетична стратегія України на період до 2035 р. ефективною в довгій перспективі, покаже тільки час, проте наявність змін та розвиток – вже позитивний крок уперед.

Реалізація ЕСУ обумовлює доцільність та необхідність структурної зміни економіки країни, розвиток неенергоємних галузей та сфер економіки, реформування житлово-комунального господарства, в якому спостерігаються найбільші втрати енергії та неефективне її використання, виведення з експлуатації та заміна на новітнє енергетичного обладнання, поступова заміна викопної енергетики на альтернативну “зелену” енергію, запровадження обов’язкової жорсткої економії паливно-енергетичних ресурсів суб’єктами господарювання, прийняття загальнодержавних, галузевих цільових програм енергозбереження в усіх сферах суспільного життя, що й буде предметом подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність». URL: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article>.

2. Акціонерне товариство «національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» Річний звіт за 2018 рік. URL: <http://naftogaz.com/files/Zvity/Annual-Report-2018-ukr.pdf>.

3. Додонов Б. Моніторинг енергоефективності України / Аналітичний центр “Нова соціальна і економічна політика”. К., 2016. 20 с.

4. Майстро С.В., Волошин О.Л. Концептуальні засади стратегії державного регулювання та перспективи розвитку альтернативної енергетики в Україні. *Тео-*

рія та практика державного управління: зб. наук. праць. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2015. Вип. 3 (50). С. 133 – 140.

5. Бар'яхтар В., Кухар В., Пальшин Г. Енергетика України у контексті загальносвітових тенденцій. *Вісн. НАН України*. 2000. № 7. С. 14-26.

References:

1. Energy Strategy of Ukraine for the period up to 2035 "Safety, Energy Efficiency, Competitiveness". [Energhetychna strateghija Ukrajinu na period do 2035 roku «Bezpeka, energhoefektyvnistj, konkurentospromozhnistj»]. Web. 24 Oct. 2019. <<http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article>>.

2. Joint stock company National Joint Stock Company Naftogaz Ukraine Annual Report for 2018. Web. 24 Oct. 2019. <<http://naftogaz.com/files/Zvity/Annual-Report-2018-ukr.pdf>>.

3. Dodonov B. Energy Efficiency Monitoring of Ukraine. Analytical Center "New Social and Economic Policy". K., 2016. Print.

4. Majstro, S.V. and Voloshyn, O.L. "Conceptual bases of the state regulation strategy and prospects of alternative energy development in Ukraine". [Konceptualjni zasady strateghiji derzhavnogho reghuljuvannja ta perspektyvy rozvytku aljternatyvnoji energhetyky v Ukrajinu]. *Teorija ta praktyka derzhavnogho upravlinnja* 3 (50) (2015): 133 – 140. Print.

5. Bar'jakhtar, V., Kukhar, V. and Paljshyn Gh. "Power engineering of Ukraine in the context of global trends". [Energhetyka Ukrajinu u konteksti zagalnosvitovykh tendencij]. *Visn. NAN Ukrajinu* 7 (2000): 14-26. Print.

DOI: 10.5281/zenodo.3532837

УДК 623:355

Усаченко О. О., к.держ.упр., докторант ІЗ ВРУ, м. Київ

Usachenko O., PhD of of Sciences in Public Administration, Doctoral student of the Legislation Institute of The Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОЗБРОЄННЯ ТА ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ УКРАЇНИ

STATE REGULATION OF DEVELOPMENT OF ARMS AND MILITARY EQUIPMENT OF UKRAINE

Зазначено, що забезпечення готовності країни до оборони конкретизується у формі найбільш повного задоволення потреби Збройних Сил України в сучасному озброєнні і військової техніки (ОВТ), в тому числі і в техніці зв'язку. При цьому